

Nederlands
Jeugdinstituut

Interventie

Jong geleerd, thuis gedaan

Erkenning

Erkend door deelcommissie Ontwikkelingsstimulering, onderwijs-gerelateerd aanbod en jeugdwelzijn

Datum: 15 februari 2017

Oordeel: Goed onderbouwd

De referentie naar dit document is: Sjanet van Niekerk (juni 2017).

Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving 'Jong geleerd, thuis gedaan'. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Gedownload van www.nji.nl/jeugdinterventies.

Inhoud

<u>Samenvatting</u>	4
<u>Korte samenvatting van de interventie</u>	4
<u>Doelgroep</u>	4
<u>Doel</u>	4
<u>Aanpak</u>	4
<u>Materiaal</u>	4
<u>Onderbouwing</u>	5
<u>Onderzoek</u>	5
<u>1. Uitgebreide beschrijving</u>	6
<u>Beschrijving interventie</u>	6
1.1 <u>Doelgroep</u>	6
1.2 <u>Doel</u>	7
1.3 <u>Aanpak</u>	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
<u>2. Uitvoering</u>	12
<u>3. Onderbouwing</u>	16
<u>4. Onderzoek</u>	20
4.1 <u>Onderzoek naar de uitvoering</u>	20
4.2 <u>Onderzoek naar de behaalde effecten</u>	20
<u>5. Samenvatting Werkzame elementen</u>	21
<u>6. Aangehaalde literatuur</u>	22

Samenvatting

Korte samenvatting van de interventie

Jong geleerd, thuis gedaan is een programma voor kinderen van twee tot zes jaar met een taal- en/of ontwikkelingsachterstand en hun ouders. Het programma sluit aan bij vve-methode waaraan het kind meedoet. De doelstelling van het programma is het vergroten van de onderwijskansen van deze groep kinderen, door het bevorderen van een ondersteunende en stimulerende leeromgeving thuis en het vergroten van ouderbetrokkenheid en onderwijsondersteunend gedrag bij de ouders. In een traject van twaalf weken worden bij het gezin thuis samen met ouders en kind, activiteiten als voorlezen en spelen uitgevoerd, gericht op het actuele VVE-thema. De stagiair voert het programma uit, wat betekent het uitvoeren van huisbezoeken, inclusief het wegwijs maken van de ouders in maatschappelijke voorzieningen en het meenemen van de ouders naar de VVE-instelling van het kind. Intern onderzoek naar de werking van het programma laat zien dat ouders een verbetering ervaren in het stimulerend gezinsklimaat.

Doelgroep

De doelgroep bestaat uit kinderen van twee tot zes jaar oud en hun ouders. De ouders zijn veelal laagopgeleid of hebben een andere etnische achtergrond. De kinderen hebben een taal- en/of ontwikkelingsachterstand ten opzichte van leeftijdsgenoten en volgen een VVE-programma.

Doel

Onderwijskansen van kinderen vergroten door de taal- en denkontwikkeling te stimuleren, de sociaal - emotionele ontwikkeling en de motorische ontwikkeling. Dit wordt bereikt door het bevorderen van een ondersteunende en stimulerende leeromgeving thuis en het vergroten van ouderbetrokkenheid en onderwijsondersteunend gedrag bij de ouders.

Aanpak

Het programma bevat twaalf wekelijkse huisbezoeken. De huisbezoeken bestaan uit leeractiviteiten als knutselen, voorlezen en spelen. De ouders voeren deze activiteiten, onder begeleiding van een stagiair, samen met het kind uit. De inhoud van deze activiteiten lopen parallel aan het VVE-programma van het kind. Daarnaast worden ouders wegwijs gemaakt in maatschappelijke voorzieningen en worden zij meegenomen naar de VVE-instelling van het kind.

Materiaal

De stagiair verzorgt de materialen die nodig zijn bij de huisbezoeken, zoals een leesboek, spelletjes en knutselmaterialen. De materialen wisselen per bezoek en sluiten aan bij het betreffende VVE-thema. Daarnaast heeft de stagiair een handleiding tot beschikking met alle benodigde onderdelen die nodig zijn gedurende het traject.

Onderbouwing

De ouders zijn door verschillende oorzaken onvoldoende in staat om hun kind(eren) op adequate wijze te sturen en te stimuleren, waardoor deze kinderen een risico lopen op een onderwijsachterstand. De interventie richt zich dan ook op het vergroten van onderwijskansen door bij de ouders aan te sluiten. Doordat ouders tijdens huisbezoeken samen met hun kind activiteiten uitvoeren ontstaat er thuis een ondersteunende en stimulerende leeromgeving. Wat Jong geleerd, thuis gedaan sterk maakt is een combinatie van de centrumgerichte VVE, die kinderen op de (voor)school aangeboden krijgen en de gezinsgerichte ontwikkelingsstimulering. Combinatieprogramma's blijken volgens meta-onderzoek het meest effectief op de ontwikkeling van kinderen, ook op de lange termijn (Blok, Fukkink, Gebhardt, & Leseman, 2005).

Onderzoek

Intern onderzoek is uitgevoerd om het programma-effect en -ervaring in kaart te brengen. Het onderzoek richtte zich daarmee zowel op het functioneren van de stagiair, als op de bevordering van het gezinsklimaat, de bevordering van ouderbetrokkenheid en onderwijsondersteunend gedrag en de taal- en denkontwikkeling van het kind. Voor de verzameling van de data zijn 97 (N = 97) door ouders ingevulde eindevaluatieformulieren gebruikt. Het overgrote deel van de ouders geeft aan dat de stagiair een leidende rol had bij de huisbezoeken en dat er verbetering in het stimulerend gezinsklimaat werd ervaren door de ouder(s) (De Boer, 2014).

1. Uitgebreide beschrijving

Beschrijving interventie

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

De uiteindelijke doelgroep bestaat uit kinderen van twee tot zes jaar oud. De kinderen hebben een taal- en/of ontwikkelingsachterstand ten opzichte van leeftijdsgenoten en volgen een VVE-methode.

Intermediaire doelgroep

De intermediaire doelgroep zijn de ouders van de uiteindelijke doelgroep.

Selectie van doelgroepen

De doelgroep moet voldoen aan de volgende criteria om deel te nemen aan het programma:

- Het gezin heeft een of meerdere kinderen van twee tot zes jaar;
- Het kind heeft een risico op taal- en/of ontwikkelingsachterstand;
- Het kind volgt een erkend vve-programma.

De vaststelling van een taal- en of ontwikkelingsachterstand is op basis van een vve-indicatie en toets- en observatieresultaten van leerkrachten en pedagogisch medewerkers.

Daarnaast moet één van het volgende van toepassing zijn:

- De ouders zijn laagopgeleid;
- Het gezin is hoogopgeleid en heeft een migrantenachtergrond¹.

Het komt voor dat er belemmeringen zijn in het uitvoeren van het programma Jong geleerd, thuis gedaan bij een gezin. Daarom vindt, voordat het programma start, altijd eerst een kennismakingsgesprek plaats onder supervisie van een professional. In dit gesprek wordt het gezin gescreend middels de ouderschapstheorie van Van der Pas (2009). Met behulp van deze theorie worden eventuele belemmeringen of stressfactoren in kaart gebracht en wordt een inschatting gemaakt of het programma kan worden uitgevoerd of andere stappen moeten worden ondernomen. Voorbeelden van belemmeringen zijn psychische gesteldheid, problemen met netwerken of inkomen en de eventuele aanwezigheid van hulpverlening. In zulke situaties wordt het gezin op de wachtlijst geplaatst. Indien er tijdens een lopend traject belemmeringen ontstaan, wordt een gezin onder begeleiding van een professional toegewezen naar de juiste hulpverlening, of het programma tijdelijk stopgezet.

Betrokkenheid doelgroep

De (intermediaire) doelgroep is alleen betrokken geweest bij de doorontwikkeling van de interventie. Dit is gebeurd door middel van het invullen van een evaluatieformulier na afloop van Jong geleerd, thuis gedaan en deelname aan het evaluatieonderzoek van De Boer (2014). Er zijn naar aanleiding van deze evaluaties enkele aanpassingen gedaan zoals: waar het bezoek aan de bibliotheek en

---

¹ Bij het kennismakingsgesprek met ouder(s) wordt naar het opleidingsniveau en achtergrond gevraagd.

speel-o-theek door ouders eerst groepsgewijs gedaan werd, bleek dat een individueel bezoek gewenst was.

1.2 Doel

Hoofddoel

Het vergroten van onderwijskansen voor doelgroepkinderen.

Subdoelen

- Bevorderen van de ontwikkeling van het kind;
- Bevorderen van een ondersteunende en stimulerende leeromgeving thuis;
- Vergroten van ouderbetrokkenheid en onderwijsondersteunend gedrag bij de ouders.

Voor zowel het kind als de ouders worden concrete doelen geformuleerd. Deze doelen zijn hieronder nader uitgewerkt en geoperationaliseerd. Niet alle onderstaande leerdoelen dienen door elke kind/ouder behaald te worden, dit is per traject afhankelijk van de gestelde doelen in het plan van aanpak.

Voor het bevorderen van de ontwikkeling van het kind (de uiteindelijke doelgroep)

Uitbreiding van de taalontwikkeling. Dit betekent dat:

- het kind een hogere woordenschat heeft in zowel de moedertaal als het Nederlands (migrantenkinderen scoren aan het eind van het jaar een schaal hoger bij een woordenschattoets);
- het kind, aansluitend op zijn ontwikkelingsniveau en leeftijd, meer begrippen (getallen, ruimtelijk, kleur, vergelijkingen) kent (migrantenkinderen scoren aan het eind van het jaar een schaal hoger bij een woordenschattoets);
- het kind begrijpt dat illustraties en tekst samen een verhaal vertellen;
- het kind weet dat een boek gelezen wordt van voor naar achter, een bladzijde van boven naar beneden en tekst van links naar rechts.

Uitbreiding van de denkontwikkeling. Dit betekent dat:

- het kind, aansluitend op zijn ontwikkelingsniveau en leeftijd, in staat is om te tellen, puzzelen en knutselen en bouwen.

Uitbreiding van de motorische ontwikkeling. Dit betekent dat:

- het kind, aansluitend op zijn ontwikkelingsniveau en leeftijd, in staat is om fijne motorische handelingen te verrichten zoals knippen, plakken, hanteren van een potlood.

Uitbreiding van de sociaal-emotionele ontwikkeling. Dit betekent dat:

- het kind, aansluitend op zijn ontwikkelingsniveau en leeftijd, in staat is om te gaan met winnen en verliezen, beurt verdelen, samen spelen.

Voor het bevorderen van een ondersteunende en stimulerende leeromgeving thuis (door de ouders)

Het vergroten van de kennis en vaardigheden van ouders. Dit betekent dat:

- de ouder drie keer per week voorleest aan het kind, in moedertaal of het Nederlands indien de ouder dit zoals de moedertaal beheerst.
- de ouder maakt minstens een keer in de twee weken gebruik van de bibliotheek
- de ouder weet wat de bibliotheek te bieden heeft
- de ouder minstens een keer in de twee weken samen met het kind boekjes uitkiest in de bibliotheek
- de ouder dagelijks de moedertaal aanbiedt door te praten, te lezen, te zingen, (verhalen te vertellen), woorden toe te voegen, vragen te stellen

- de ouder neemt dagelijks de tijd om met het kind in contact te zijn door goed te kijken en te luisteren

Het verbeteren van de ouder-kind interactie. Dit betekent dat:

- de ouder kijkt en luistert naar het kind om te weten waar een kind mee bezig is
- de ouder praat met het kind over wat het kind bezig houdt
- de ouder doorvraagt als hij het kind het niet begrijpt
- de ouder vragen stelt en uitleg geeft aan het kind
- de ouder het kind aanmoedigt om initiatieven te nemen, zelfstandig iets te doen
- de ouder het kind beurten geeft maar ook beurten neemt
- de ouder ingaat op initiatieven van het kind en vragen van het kind beantwoordt
- de ouder reageert verbaal op wat het kind zegt
- de ouder geeft spontaan complimentjes aan het kind
- de ouder het kind de tijd geeft om iets zelfstandig te doen
- de ouder hulp biedt als het kind het nodig heeft of erom vraagt
- de ouder de tijd neemt voor het kind
- de ouder structuur biedt aan het kind
- de ouder zelf het goede voorbeeld geeft in gedrag

Het vergroten van vaardigheden om de sociale-emotionele, lichamelijke en cognitieve ontwikkeling van het kind te stimuleren. Dit betekent dat:

- de ouder weet wat de verschillende ontwikkelingsgebieden zijn:
  - sociaal-emotionele ontwikkeling; omgaan met anderen mensen en gevoelens
  - denkontwikkeling; begrijpen en onthouden, herinneren en oplossen van 'problemen'
  - lichamelijke ontwikkeling; grote en kleine bewegingen en de oog- hand coördinatie
- de ouder weet en snapt dat het kind al spelend leert
- de ouder minstens twee keer per week activiteiten onderneemt samen met het kind, zowel buiten als binnen
- de ouder een omgeving biedt die uitnodigt tot spelen, onderzoeken en ontdekken door de aanwezigheid van diverse geschikte (spel)materialen

Het bevorderen van ouderbetrokkenheid en onderwijsondersteunend gedrag bij de ouders

Dit betekent dat:

- de ouder minstens één keer per week naar de spelinloop gaat, indien deze mogelijkheid vanuit school bestaat;
- de ouder actief bezig is met het kind tijdens de spelinloop;
- de ouder naar de ouderbijeenkomsten gaat die op school worden georganiseerd;
- de ouder één keer per week informeert bij de leerkracht/pedagogisch medewerker hoe het met het kind gaat op de (voor) school en vertelt hoe het thuis gaat met het kind;
- de ouder informeert bij de leerkracht/pedagogisch medewerker wat het thuis kan doen met het kind om in het thema van de (voor) school mee te gaan;
- de ouder maakt de ouderbetrokkenheid-opdrachten van de (voor)school samen met het kind;
- de ouder praat elke dag met het kind over wat het op school of de opvang heeft gedaan en hierop doorvraagt;
- de ouder minstens één keer per jaar op school hulp (bij activiteiten) aanbiedt als daarom gevraagd wordt;
- de ouder twee keer in de week samen met het kind thuis activiteiten doet die aansluiten bij het thema van school.

Bovenstaande doelen worden geëvalueerd middels verschillende instrumenten. Er is een nul- en eindmeting, een tussentijdse- en eindevaluatie en een eindgesprek met de leerkracht of pedagogisch medewerker van de (voor)school.

De nul- en eindmeting worden uitgevoerd door de stagiair. Met de resultaten van de nulmeting wordt een plan van aanpak opgesteld en achteraf beoordeeld middels de eindmeting. In de nulmeting wordt onder andere, aan de leerkracht, naar de taalontwikkeling van het kind gevraagd. Bij de eindmeting wordt de voortgang van het kind in het programma besproken. Als taalontwikkeling in het plan van aanpak is opgenomen, wordt hierbij gerefereerd aan de bijhorende subdoelen.

De tussen- en eindevaluatie wordt uitgevoerd middels een gesprek met de ouder. Bij de tussenevaluatie is de stagiair aanwezig, de eindevaluatie wordt met de professional ingevuld. De evaluatiepunten op het eindevaluatieformulier komen overeen met de drie subdoelen van het programma. Middels de eindevaluatie wordt onderzocht of deze subdoelen behaald zijn.

Na de eindevaluatie volgt een gesprek met de leerkracht of pedagogisch medewerker, de ouder en de stagiair. Indien van toepassing is ook een logopedist aanwezig. Doelen van het gesprek zijn het maken van een terugkoppeling over de ontwikkeling van het kind naar de leerkracht of pedagogisch medewerker, ouder en leerkracht met elkaar in gesprek brengen en afspraken te maken over de voortgang na het traject. Bij deze gesprekken wordt het eindformulier school gebruikt.

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

Jong geleerd, thuis gedaan is een gezinsprogramma ter aanvulling op het VVE-programma dat het kind volgt. Het programma gaat uit van de volgende stappen:

1. Werving van gezinnen
2. Het kennismakingsgesprek
3. Het eerste vervolfbezoek
4. De huisbezoeken
5. Evaluatiegesprekken

Alle stappen worden, onder supervisie van een professional binnen de eigen organisatie, door een stagiair uitgevoerd. De stagiair gaat twaalf keer op huisbezoek bij hetzelfde gezin. De huisbezoeken duren ongeveer één á anderhalf uur. De ouders leren hoe zij het kind kunnen ondersteunen en stimuleren bij zijn/ haar ontwikkeling. Hierbij wordt vooral een beroep gedaan op de mogelijkheden en creativiteit van de ouders en het kind zelf. Halverwege en na afloop van het traject zijn er evaluatiegesprekken, waar bij laatstgenoemde ter terugkoppeling een leerkracht of pedagogisch medewerker aanwezig is.

Hoewel in dit document gesproken wordt over ouders, is in de praktijk vaak alleen de moeder van het doelgroepkind betrokken bij het programma.

Inhoud van de interventie

Stap 1: Werving van gezinnen

Alle kinderen van ouders die deelnemen aan een erkend VVE-programma mogen deelnemen aan Jong geleerd, thuis gedaan. Ouders worden bereikt door pr van stagiaires en medewerkers binnen de eigen organisatie, het CJG en door folders, voorlichtingsochtenden of andere presentaties. Ouders kunnen ook zichzelf opgeven voor deelname. Tevens kunnen leerkrachten en pedagogisch medewerkers ouders stimuleren mee te doen naar aanleiding van een cito-score van het kind, het beeld van de omstandigheden thuis en observaties van het kind.

Stap 2: Het kennismakingsgesprek

Het kennismakingsgesprek wordt uitgevoerd door twee medewerkers. Dit kunnen zowel professionals als stagiaires zijn, afhankelijk van de thuissituatie en beheersing van de Nederlandse taal. De stagiair

geeft in dit gesprek uitleg over de inhoud van het programma en de bijhorende huisbezoeken. Tevens wordt een inschatting gemaakt van de situatie thuis. Door middel van een nulmeting wordt inzicht verkregen in de taal- en ontwikkeling stimulerende factoren thuis. Het kennismakingsgesprek staat vooral in teken van kennismaken, toelichting geven op het programma en afspraken maken. Indien één of beide ouders geen Nederlands spreekt, zijn er verschillende mogelijkheden om de taalbarrière te slechten. Indien de andere ouder Nederlands spreekt is deze bij de huisbezoeken aanwezig, het programma kan worden uitgevoerd met een bekende van het gezin die Nederlands spreekt, soms spreken de ouders de Engelse taal en er is ook de mogelijkheid dat een medewerker meegaat op huisbezoek die de thuistaal spreekt. Daarnaast kan er, ter verduidelijking, gebruik worden gemaakt van praatplaten.

Stap 3: Het eerste vervolgbezoek

Bij het eerste huisbezoek stelt de stagiair samen met de ouders een plan van aanpak op. De resultaten uit de nulmeting, de overdracht van de (voor)school en de leerwensen van de ouders en het kind vormen de basis en het uitgangspunt van dit plan van aanpak. Tevens vindt de eerste activiteit plaats met de ouders en het kind. Dit vervolgbezoek telt als de eerste van de twaalf huisbezoeken.

Stap 4: De daaropvolgende huisbezoeken

Iedere week vindt een huisbezoek plaats van ongeveer één á anderhalf uur. Tijdens deze bezoeken werken de ouders aan de opgestelde leerdoelen, door samen met het kind verschillende activiteiten uit te voeren die aansluiten op het betreffende VVE-thema. Deze activiteit is een spelletje, een knutselactiviteit of een motorische activiteit. Bij de keuze van de activiteit is rekening gehouden met de doelen die opgesteld zijn in het plan van aanpak, deze verschillen per gezin. De activiteiten worden in eerste instantie voorbereid door de stagiair, gaandeweg wordt deze rol steeds meer overgenomen door de ouders zelf. De stagiair onderzoekt dan ook de mogelijkheden om zoveel mogelijk initiatieven van de ouders en het kind aan bod te laten komen en verplaatst zich stapsgewijs in een coachende rol. Tevens zorgt de stagiair voor de materialen en leest hij bij elk huisbezoek voor uit een boek. Naast de huisbezoeken gaat de stagiair samen met de ouders op bezoek naar de bibliotheek en de speel-othek en vergezelt de stagiair de ouders bij het deelnemen aan de spelinloop of andere activiteiten op school.

Bij het tiende huisbezoek wordt een start gemaakt met het formuleren van een persoonlijk plan waarin de ouders op papier zetten wat het voornemen is na het afronden van Jong geleerd, thuis gedaan. Dit plan wordt bij het laatste huisbezoek aan de ouders gegeven.

Mocht blijken dat de ouders zich de doelen van het programma erg snel eigen maken, kan ervoor gekozen worden het aantal huisbezoeken in te korten. Indien meer dan twaalf huisbezoeken gewenst zijn, kan dit per traject aangepast worden. Als de ouders in een eerder stadium het programma 'Opstapje'² gevolgd heeft, wordt de cyclus ingekort naar zes huisbezoeken.

Beschrijving huisbezoek

Bij binnenkomst in het gezin vraagt de stagiair aan de ouders hoe het met hen en het kind gaat. Vervolgens vraagt de stagiair hoe het de afgelopen week is gegaan met de activiteit die zij achter heeft gelaten in het gezin. Er is ruimte voor de ouders om vragen te stellen over de uitvoering van de activiteit.

De stagiair leidt de activiteit in door het thema, dat op dat moment op de school van het kind speelt, te benoemen en te bespreken. De nieuwsbrief van school wordt erbij gepakt en samen met de ouders gelezen. Samen met het kind pakt de stagiair de tas uit waar het boekje passend bij het thema in zit.

² Opstapje is opgenomen in de Databank Effectieve Interventies, zie Kalthof (2016).

De ouders, kind en stagiair nemen plaats op de bank en met zijn drieën bekijken ze de kft van het boek. De stagiair stelt gerichte vragen om het kind en de ouders te prikkelen om na te denken over de inhoud van het boek. De stagiair leest het boek voor en betreft de ouders hierbij. De ouders worden gestimuleerd om mee te praten en vragen te stellen over het verhaal. Hierbij worden woorden gebruikt die bij het thema passen. De stagiair geeft de ouders feedback op een positieve en aanmoedigende manier. Tijdens het lezen sluit de stagiair aan op het (taal)niveau van de ouders en het kind en benoemd zoveel mogelijk woorden van het thema.

Na het lezen van het boek wordt de activiteit uit de tas gehaald. Een voorbeeld binnen het thema 'eten en drinken' is zelfgemaakte fantasiedobbelstenen. Op verschillende dobbelstenen staan afbeeldingen die te maken hebben met dit thema zoals: soorten groenten en fruit, drinken, lekkernijen of kookgerei. Dit spel is op verschillende manieren te spelen, zodat er kan worden aangesloten op het (taal)niveau van de ouders en kind. Voor de activiteit kan er gekozen worden uit één, twee of drie dobbelstenen met afbeeldingen van het huidige thema. Doordat het kind zelf dobbelt, wordt er gewerkt aan de lichamelijke ontwikkeling (fijne motoriek). Het kind vertelt over de afbeelding die boven ligt en beantwoordt vragen over dit onderwerp. Door bij elke 'dobbel' deze stappen te herhalen wordt gewerkt aan de denk- en taalontwikkeling. Het kind moet immers bij zichzelf nagaan wat hij of zij ervan weet en breidt haar woordenschat uit door daarover te vertellen. Wanneer het kind er niet uit komt bieden de ouders of stagiair ondersteuning. Ouders en kind gooien om de beurt met de dobbelstenen en starten met het vertellen over de afbeeldingen.

Om een voorbeeld te geven: Tijdens een huisbezoek startte een moeder in het Pools te vertellen over een afbeelding op de dobbelsteen en haar dochter maakte het verhaal in het Nederlands af. Dit kan natuurlijk ook andersom gebeuren: Het kind begint in het Nederlands en moeder maakt het verhaal af in het Nederlands of eigen taal. Op deze manier is er een mooie wisselwerking tussen moeder en kind en wordt er tevens aan de sociaal-emotionele ontwikkeling gewerkt (het kind moet bijvoorbeeld op zijn of haar beurt wachten).

Wanneer de activiteit afgelopen is bespreekt de stagiair met de ouders het huisbezoek aan de hand van de ontwikkelingskaart. Met deze ontwikkelingskaart wordt inzichtelijk wat het kind heeft gedaan en geleerd van de activiteiten tijdens het huisbezoek. Alle ontwikkelingsgebieden worden besproken en de stagiair legt uit welke ontwikkeling is gestimuleerd door de activiteit.

Bij de afsluiting van het huisbezoek geeft de stagiair de ouders tips voor het zelfstandig uitvoeren van de activiteit voor de aankomende week, wanneer zij hier niet bij aanwezig is. De stagiair vraagt aan de ouders of alles duidelijk is, of dat de ouders nog vragen hebben. Het kind mag een sticker uitkiezen voor de stickerkaart waar het aantal huisbezoeken op staan. De stagiair controleert de afspraak voor de volgende keer en benoemt het thema van die week. De ouders worden hierdoor gestimuleerd om na te denken over een activiteit passend bij het thema. Vervolgens neemt de stagiair afscheid.

Stap 5: Evaluatiegesprekken

Bij het traject van twaalf huisbezoeken wordt halverwege een tussentijdse evaluatie gevoerd met de ouders aan de hand van een evaluatieformulier. In dit gesprek worden tevens globale doelen opgesteld voor de resterende huisbezoeken. Tijdens het één-na-laatste huisbezoek vindt de afsluitende evaluatie plaats. Bij deze evaluatie wordt de eerdergenoemde nulmeting herhaald in het bijzijn van een professional. Tevens wordt een afspraak gemaakt voor een nazorggesprek, drie maanden na data. Daarnaast is er een afsluitend evaluatiegesprek met de leerkracht of pedagogisch medewerker van het kind. De ouders en de stagiair zijn hierbij aanwezig. Tijdens dit gesprek koppelt de leerkracht of pedagogisch medewerker terug of er verandering is waargenomen bij het kind. Voor alle evaluaties worden daarvoor bestemde formulieren en stappenplannen gebruikt.

2. Uitvoering

Materialen

De interventie wordt ondersteund door twee soorten materialen; protocollen uit de handleiding voor de professionals en materialen om de activiteiten met ouders en kinderen mee uit te voeren.

De materialen uit de handleiding bevatten alle benodigde protocollen die nodig zijn gedurende het traject als:

- Formulier nul- eindmeting
- Formulier plan van aanpak
- Formulieren huisbezoek
- Tussenevaluatieformulier
- Eindevaluatieformulier
- Handleiding persoonlijk plan
- Ontwikkelingsgebieden

Deze materialen maken zichtbaar welke stappen er tijdens de interventie worden genomen en geven hier invulling aan. Ze ondersteunen de stagiair, onder andere, in het observeren van het gezin, het betrekken en stimuleren van de ouders bij en na de interventie, het voorbereiden en evalueren van huisbezoeken en de interventie zelf.

Daarnaast zijn er materialen die worden gebruikt bij het uitvoeren van activiteiten tijdens de huisbezoeken. De stagiair verzorgt deze materialen die idealiter aansluiten aan bij het VVE-thema, zoals (kosteloze) knutselmateriaal, ontwikkelingsgerichte- en gezelschapsspellen en voorleesboeken. Uitbreiding van de taalontwikkeling wordt gestimuleerd door middel van voorlezen en uitbreiding van denkontwikkeling en het bevorderen van oplossende vaardigheden door het spelen van ontwikkelingsgerichte spellen en knutselen.

Voor de werving van deelnemers zijn flyers beschikbaar en ook voorziet de website van de uitvoerende, maatschappelijke organisatie in informatie over het programma.

Locatie en type organisatie

Jong geleerd, thuis gedaan wordt door (de stagiair van) een welzijnsorganisatie bij de gezinnen thuis uitgevoerd.

Naast de reguliere huisbezoeken gaat het gezin samen met de stagiair eenmaal naar de bibliotheek en speel-o-theek. Deze bezoeken worden begeleid door een werknemer van de betreffende organisatie. Ook gaat de stagiair met de ouders mee naar een (spel)inloop- of koffieochtend en ouderbijeenkomsten van de VVE-instelling.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

De professional en de stagiair zijn de uitvoerders van het programma. De huisbezoeken worden uitgevoerd door de stagiair, onder supervisie van de professional (met tenminste een agogische HBO-opleiding). De stagiair wordt aangenomen na het doorlopen van een selectieprocedure. Deze selectieprocedure wordt uitgevoerd door de programmacoördinator in samenwerking met een medewerker Frontoffice.

In de selectieprocedure wordt beoordeeld of de persoonlijke en vakinhoudelijke competenties aansluiten bij de selectiecriteria. Ook moet het curriculum van de opleiding van de stagiair aansluiten bij de uitvoering van Jong geleerd, thuis gedaan. De stagiair volgt een hogere beroepsopleiding (hbo)

binnen de sociaal agogische sector (SPH, MWD of HBO Pedagogiek) en zit in de laatste fase van zijn opleiding. Hierdoor beschikt de stagiair over de benodigde pedagogische basiskennis. Het is van belang dat hij kennis heeft over de doelgroep en weet hoe hij deze moet benaderen. De volgende competenties zijn daarom van groot belang:

- De stagiair heeft goede communicatieve vaardigheden, gesprekstechnieken en observatietechnieken;
- De stagiair geeft positieve terugkoppelingen, waardoor een vertrouwensband met de ouders kan worden opgebouwd;
- De stagiair stelt zich ondersteunend op en veroordeelt de ouders niet;
- De stagiair kan op positieve wijze samenwerken met het gezin;
- De stagiair beschikt over organisatievaardigheden om het programma uit te kunnen voeren en probleemoplossende vaardigheden om kwesties die zich voordoen op te kunnen lossen;
- De stagiair kan zelfstandig werkzaamheden uitvoeren.

In het inwerkprogramma worden deze competenties verder ontwikkeld. De stagiair volgt tijdens de eerste weken van zijn stage een interne training over het programma, bedoeld om op adequate wijze huisbezoeken af te leggen. Deze training wordt door de eigen organisatie in samenwerking met logopedie en de bibliotheek uitgevoerd. Over een periode van een maand worden vijftien onderwerpen behandeld zoals taalontwikkeling, meertaligheid, ouder-kind interactie en coachende vaardigheden. Deze trainingsonderdelen duren ieder twee tot vier uur.

Door te participeren in een werkveldcommissie met de Hogeschool Leiden en een convenant tussen de Hogeschool Leiden en uitvoerende organisatie, vindt afstemming optimaal plaats en wordt de kwaliteit zoveel mogelijk geborgd.

Kwaliteitsbewaking

De kwaliteit van het programma wordt op twee manieren bewaakt. Enerzijds is er persoonlijke begeleiding voor de stagiair door professionals en anderzijds wordt de kwaliteit bewaakt door het programma te evalueren met de gezinnen, door een professional.

Naast de verplichte training, neemt de stagiair deel aan werkbegeleiding en intervisie, waarbij praktische en inhoudelijke vraagstukken met professionals en collega-stagiaires besproken worden.

De stagiair wordt de eerste vier huisbezoeken vergezeld door een professional. Deze huisbezoeken bereiden zij samen voor. Tijdens het eerste huisbezoek geeft de professional een good practice, onder supervisie voert de stagiair daarna zelf huisbezoeken uit. De stagiair blijft gedurende de hele stage onder begeleiding staan van deze professional, met wie geregeld contact is. Op verzoek van de professional of stagiair kan de professional ook na de eerste vier huisbezoeken meegaan op huisbezoek. De stagiair is verplicht de huisbezoeken voor te bereiden en elk huisbezoek te evalueren. Deze evaluaties dienen enerzijds als reflectiemethode voor de stagiair, anderzijds zorgen deze evaluaties ervoor dat het proces (van het gezin) in kaart wordt gebracht en de doelen voor ogen worden gehouden. Indien nodig wordt het doel van het huisbezoek herhaald en het plan van aanpak aangepast. Mocht blijken dat de doelen niet behaald zijn, wordt het traject verlengd. Het traject kan ook worden verkort als de doelen eerder worden behaald. De looptijd van het traject wordt altijd besproken met een professional. Ook wordt er gebruik gemaakt van video-feedback tijdens huisbezoeken om de kwaliteit van de stagiaires te bewaken. De ouders geven hier toestemming voor.

Voor een optimale uitvoering van het programma is een goede match tussen stagiair en gezin belangrijk. De stagiair is daarom actief in de werving van gezinnen. Daarmee is gelijk de eerste vertrouwensband gelegd. Bij het kennismakingsgesprek wordt het gezin opnieuw gevraagd mee te doen onder begeleiding van de stagiair die het gezin geworven heeft. Naast het gezin, kan de stagiair of professional zelf ook aangeven geen goede match te zien. In dergelijke gevallen wordt geruild met een andere stagiair.

Op twee momenten vindt met de ouders een evaluatie plaats, namelijk halverwege en aan het einde van het traject. De eindevaluatie wordt uitgevoerd door een professional, in samenwerking met de stagiair en ouder. De professional is verantwoordelijk voor deze evaluatie. Bij de evaluaties wordt door middel van open vragen en vragen op drie- en vijfpuntschalen onderzocht wat ouders en kind hebben geleerd en hoe de begeleiding gedurende het traject ervaren is.

Randvoorwaarden

- Het programma moet worden ondergebracht bij een uitvoerende instelling. Geadviseerd wordt een welzijnsinstelling met programma's op het gebied van onderwijskansen of sociaal beleid.
- Het programma moet zijn ingebed in het beleid van de gemeente en draagvlak hebben onder (voor)scholen.
- De huisbezoeken worden uitgevoerd door een derde- of vierdejaars stagiair die een sociaal agogische opleiding volgt. De student wordt begeleid door een professional binnen het werkveld. De professional draagt zorg voor de evaluatie van het programma en is eindverantwoordelijk.
- Het programma wordt uitgevoerd in nauwe samenwerking met scholen, crèches en peuterspeelzalen in de wijk, waarbij heldere afspraken met de betrokken leerkracht of pedagogisch medewerker nodig zijn.
- Het werven geschiedt op de (voor)school van het kind. Ouders kunnen zich ook vrijwillig aanmelden of doorstromen via een ander programma.
- De huisbezoeken vinden plaats bij de gezinnen thuis.
- Er worden minimaal zes bezoeken gebracht aan de ouders.

Implementatie

Voor een opzet van een dergelijk programma als Jong geleerd, thuis gedaan moet er draagvlak zijn tussen VVE-instellingen en gemeente op zowel strategisch, tactisch en operationeel niveau. In de uitvoering is het contact met de leerkracht van groot belang, aangezien, onder andere, de leerkracht zorgt voor de werving van deelnemers. Er moeten daarom concrete afspraken en afstemming zijn met de leerkracht ten behoeve van uitwisseling, input en werving.

Kosten

De kosten voor een traject Jong geleerd, thuis gedaan variëren tussen de €900, - en €1400, - per gezin. Dit bedrag is afhankelijk van het aantal huisbezoeken dat wordt afgelegd.

Eén stagiair bezoekt 5-7 gezinnen per week. Aangezien de meeste trajecten 12 huisbezoeken bevatten, kan de stagiair 2 x 5-7 trajecten uitvoeren tijdens hun stage (schooljaar). In totaal begeleidt de stagiair 10 tot 14 gezinnen.

Bij een volledig traject (= 12 huisbezoeken) zijn de kosten €1400, - per gezin.

Hiervan is 90% personeelskosten. Dit bestaat uit:

- Twee uur per week professionele begeleiding op één stagiair. Bij een groep van 8 stagiaires is er $8 \times 2 = 16$ uur professionele begeleiding per week gedurende 47 weken beschikbaar.
- Twintig uur per jaar begeleiding per stagiair in het leerproces (verslagen, evaluatiemomenten et cetera).
- 20 uur per week inzet van een Young professional (net afgestudeerde student) die zowel uitvoert als ondersteuning biedt aan stagiaires.
- 4 uur per week programma- coordinator

Het uurtarief van de uitvoerend medewerker varieert (afhankelijk van opleidingsniveau en ervaring) tussen

€ 50, - en 75, - (inclusief overheadkosten zoals directeur, clustermanager en secretariaat etc).

De overige 10% behelst de programmakosten, opgedeeld in:

VOG-verklaringen

Materialen

Ruimtehuur

Pr-materiaal

Overigens betaalt het gezin een eigen bijdrage van €10, - voor deelname aan het traject.

3. Onderbouwing

Probleem

Uit *Onderwijs in Cijfers* (2017) blijkt dat in 2016 van alle 15- tot en met 75-jarigen in Nederland 9,5% maximaal het basisonderwijs heeft afgerond. Kinderen van ouders met dit opleidingsniveau vallen onder de gewichtenregeling. In 2011 waren er in de vroegschool alleen al ongeveer 40.000 doelgroepkinderen (Beekhoven, Jepma & Kooiman, 2011). Deze kinderen komen uit laag sociaaleconomische milieus en omvatten zowel autochtone kinderen als kinderen uit etnische minderheidsgroepen.

Deze doelgroepkinderen presteren op school vaak onder het landelijk gemiddelde (Driessen, 2002; Dronkers, 2010). Dit, terwijl de voor- en vroegschoolse tijd is een kritieke periode voor de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling. Door activiteiten als spelen, voorlezen en rijmen worden kinderen in deze fase juist geprikkeld zich te ontwikkelen (Menting, 2012).

Een taal- en/of ontwikkelingsachterstand is moeilijk in te lopen. Kinderen kunnen een blijvende (ontwikkelings) achterstand oplopen ten opzichte van generatiegenoten. Het kan bijvoorbeeld leiden tot problemen in communicatie, sociaal functioneren of emotionele- of gedragsproblemen (Van Agt, Essink-Bot, Van der Stege, De Ridder-Sluis & De Koning, 2005). Taal- en/of ontwikkelingsachterstanden kunnen leiden tot een lagere opleiding en daarmee slechtere loopbaanperspectieven veroorzaken (Meijnen, 2003). Dit vergroot de kans op werkloosheid, armoede en heeft een negatieve weerslag op het privéleven (Dykstra, 2000). Het is voor mensen met een taal- en/of ontwikkelingsachterstand moeilijk om mee te komen in de maatschappij, waardoor de kans bestaat dat de geschiedenis zich herhaalt: kinderen van ouders met een taal- en/of ontwikkelingsachterstand hebben een kans om zelf ook een taal- en/of ontwikkelingsachterstand op te lopen (Dossier Voor- en Vroegschoolse Educatie, www.nji.nl).

Oorzaken

Ontwikkelingsachterstanden kunnen verschillende oorzaken hebben. Deze kunnen binnen het gezin en de omgeving liggen, maar ook bij het kind zelf (Van Tuijl, 2002).

Factoren in de opvoeding spelen een grote rol in het ontstaan van achterstanden bij kinderen. De ouders van deze groep kinderen zijn door verschillende oorzaken onvoldoende in staat om hun kind op adequate wijze te sturen en te stimuleren. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat het aanbod van een stimulerende thuisomgeving en de interactie tussen ouders en hun kind invloed hebben op de ontwikkeling van cognitieve- en taalvaardigheden van kinderen (Evangelou, Brooks & Smith, 2007; Leseman, 2007; Sammons et al, 2007; Suizzo & Stapleton, 2007; Zadeh, Farnia & Ungerleider, 2010). Doordat dit aanbod bij deze doelgroep gemiddeld genomen onvoldoende is, lopen de kinderen al een onderwijsachterstand op voordat zij starten op de basisschool (Leseman, 2007; Mesman, 2010; Mistry, Biesanz, Chien, Howes & Benner, 2008).

De intermediaire doelgroep heeft veelal een gebrek aan opvoedingskennis, een verschil in opvatting over de rol van ouders in het onderwijs, of hebben lage of onrealistische verwachtingen ten opzichte van het kind (Bordewijk, Dries, Harkink, & Visser., 2007; Suizzo & Stapleton, 2007). Zo blijken laagopgeleide ouders minder goed in staat te zijn om hun kinderen te stimuleren en te ondersteunen in hun cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling, in vergelijking met hoger opgeleide ouders (Bordewijk et al., 2007; Leseman, Sijtsling, Jap-A-Joe & Sahin, 1995). De kwaliteit en inhoud van de ouder-kind interactie is hierbij veelal niet toereikend genoeg voor de ontwikkeling van het kind. Zo communiceert deze groep ouders vaak oppervlakkig met hun kind (Weizman & Snow, 2001), terwijl het belangrijk is dat gesprekken een 'rijk' taalniveau hebben (Bordewijk et al., 2007). Ook doen ze minder informele opvoedingsactiviteiten met hun kinderen die de ontwikkeling stimuleert (Bordewijk et al., 2007; Sylva, Melhuish, Sammons, Siraj-Blatchford & Tagget, 2004; Siraj-Blatchford et al., 2007),

bieden ze een eenzijdige leefomgeving (Bordewijk et al., 2007; Suizzo & Stapleton, 2007) of weten hier niet op effectieve wijze gebruik van te maken (Mesman, 2010).

Het gebruikmaken van maatschappelijke organisaties is voor een groep ouders een stap te ver; onvoldoende motivatie voor deelname aan stimuleringsprogramma's en peuterspeelzalen en angst voor een negatief oordeel van de sociale omgeving zijn barrières voor deelname (Blaauwberg, 2015). Dit speelt een grote rol bij de ontwikkelingsachterstand van kinderen (Van Mourik, Crone, Pels, & Reis, 2016).

Anderzijds zijn er omgevingsfactoren. Deze omgevingsfactoren liggen niet zozeer in het investeren in opvoeding, maar behoren wel tot factoren die in de gezinssituatie belangrijk zijn. Hiermee worden factoren als - laag - opleidingsniveau van de ouders, een migratieachtergrond, baankansen op de arbeidsmarkt, financieel-economische status, beheersing van de Nederlandse taal en onbekendheid met instanties bedoeld. Negatieve invloeden van één of meerdere facetten kunnen bijdragen aan de taal- en of ontwikkelingsachterstand van het kind (Van Mourik et al., 2016; Van Tuijl, 2002).

Ten slotte spelen kindfactoren ook een rol. Het risico op taalachterstand kan samenhangen met individuele kenmerken van het kind, als cognitieve prestaties, leeftijd, etniciteit, persoonskenmerken, handicaps en stoornissen (Van Rooijen & Zoon, 2012).

Aan te pakken factoren

De interventie richt zich op het aanpakken van de gezinsfactoren en thuisomgeving. De aan te pakken factoren worden van elkaar onderscheiden door de subdoelen van de interventie: het stimuleren van de leeromgeving en het vergroten van ouderbetrokkenheid.

Zoals boven beschreven wijst literatuur uit dat er diverse aan te pakken factoren zijn voor het bevorderen van de leeromgeving. In de praktijk betekent dit dat ouders handvatten krijgen om de taalontwikkeling van hun kind te bevorderen, ouders vaardigheden worden aangeleerd om de ouder-kind interactie te verbeteren en ouders worden gestimuleerd in het spelend leren met hun kind.

Daarnaast richt de interventie zich ook op het bevorderen van ouderbetrokkenheid, waarbij, naast het verschil in opvatting over de rol van de ouders in onderwijs, de lage of onrealistische verwachtingen en het gebrek aan opvoedingskennis, ook onderwijsondersteunend gedrag worden aangepakt.

Verantwoording

De aanpak van de interventie gaat uit van drie elementen, namelijk: huisbezoeken, activiteiten met ouders en kind en modeling tussen stagiair en ouders. De VVE-aanpak werkt door in deze elementen; het programma is een combinatie van de centrumgerichte VVE, die kinderen op de (voor)school aangeboden krijgen en de gezinsgerichte ontwikkelingsstimulering. Combinatieprogramma's blijken volgens meta-onderzoek het meest effectief op de ontwikkeling van kinderen, ook op de lange termijn (Blok, Fukkink, Gebhardt, & Leseman, 2005). De elementen worden hieronder verantwoord.

Huisbezoeken

Jong geleerd, thuis gedaan werkt middels huisbezoeken; de stagiair komt bij het gezin thuis. Huisbezoeken blijken voor gezinsgerichte programma's positieve effecten te hebben op zowel ouders als kinderen (Sweet & Appelbaum, 2004). Het afleggen van huisbezoeken is een ideale manier om de bereikbaarheid van de doelgroep te vergroten. Ook bieden de huisbezoeken de mogelijkheid tot individuele instructie, en zorgt een huisbezoek voor een laagdrempelig contact tussen de uitvoerder en ouders, waarbij de mogelijkheid bestaat om een band op te bouwen met de ouders. Dat is belangrijk aangezien een positieve relatie tussen ouders en een thuisbezoeker participatie en betrokkenheid van de ouders stimuleert (Korfmacher, Green, Spellman & Thornburg, 2007).

Activiteiten met ouders en kind

Bij een huisbezoek tijdens Jong geleerd, thuis gedaan onderneemt de stagiair samen met de ouders en het kind activiteiten die de leeromgeving en -ontwikkeling van het kind stimuleren. Het aanbieden van zulke activiteiten tijdens de huisbezoeken stimuleert het spelend leren van het kind en is gerelateerd aan kennisverwerving en stimulatie van het leer- en denkvermogen (Mesman, 2010). Het voorzien van kinderen in dergelijke activiteiten lijkt dan ook belangrijk. De ouders leren, door good practices in samenwerking met de stagiair, tijdens de huisbezoeken welke speelmogelijkheden er zijn en hoe zij samen met het kind het spelen (en leren) kan stimuleren. In deze stimulerende omgeving oefenen de ouders met onderwijsgericht opvoeden. Bovendien worden de activiteiten gekoppeld aan het actuele VVE-thema.

Omdat dezelfde groep ouders naast het uitvoeren van minder activiteiten en deze op juiste wijze inzetten ook thuis minder materialen tot beschikking hebben, neemt de stagiair deze bij huisbezoeken mee (Suizzo & Stapleton, 2007). Het gaat hierbij om boekjes, puzzels en andere spellen in huis die de ontwikkeling stimuleren. De ouders leren hoe activiteiten binnen- en buitenshuis kunnen worden ondernomen, welke geschikte speelmaterialen er hiervoor zijn en hoe zij het goede voorbeeld kunnen geven. Omdat de ouders deze materialen in breukleen thuis houden, kan men zelf ook zorgdragen voor een stimulerende omgeving als er geen huisbezoek is.

Interactief voorlezen

Bij alle huisbezoeken wordt aandacht geschonken aan voorlezen. De stagiair neemt hiervoor telkens een (lees)boek mee. De ouders leren hoe zij, in haar moedertaal of het Nederlands, op interactieve wijze kunnen voorlezen, door bijvoorbeeld vragen te stellen of woorden toe te voegen. Voor de effectiviteit van voorlezen op woordenschatontwikkeling is de kwaliteit van voorlezen namelijk even belangrijk als de kwantiteit (Mol, Bus, de Jong & Smeets, 2014).

Knutselen en spelen

Voor het stimuleren van de ontwikkeling door middel van spelend leren moeten de ouders vaker en op effectieve wijze informele opvoedingsactiviteiten doen (Bordewijk et al., 2007). Door activiteiten als knutselen en spelen met de stagiair tijdens de huisbezoeken leren de ouders deze zelfstandig uit te voeren. De ouders leren zodoende dat een kind al spelend leert.

Het aanleren van vaardigheden voor het verbeteren van de ouder-kind interactie kan bereikt worden door de kwaliteit en inhoud van deze interacties positief te stimuleren. Hiervoor moet de opvoedingskennis en verwachtingen ten aanzien van het kind bij de ouders vergroot worden en dienen de ouders op effectieve wijze 'taalrijk' met het kind te communiceren (Bordewijk et al., 2007; Mesman, 2010). De interactie is erop gericht om de autonomie van het kind te bevorderen door hem of haar meer zelf te laten ontdekken. De ouder-kind interactie bij laagopgeleide ouders is vaak teveel gericht op imitatie in plaats van autonomie, waar abstract en symbolisch denken gestimuleerd moet worden (Bradley & Corwyn, 2002). Om dit doel een kader te geven wordt een activiteit als knutselen ingezet. De ouders leren tijdens de activiteiten een actieve inbreng van het kind te ontlokken. Denk hierbij aan het verbeteren in het geven van relevante aanwijzingen, het geven van uitleg aan het kind en het zelf laten ontdekken. Een interactieve houding, rekening houdend met de initiatieven van het kind, bevordert zodoende de ontwikkeling van het kind en ontlokt een actieve inbreng van het kind zelf (Groenestege & Legters, 1995). Door dit bij elke activiteit herhaaldelijk te oefenen wordt getracht het een vast onderdeel in de opvoeding te geven. Zodoende heeft de ouder-kind interactie positieve invloed op de ontwikkeling van cognitieve- en taalvaardigheden van kinderen (Leseman, 2007; Sammons et al., 2007; Suizzo & Stapleton, 2007; Evangelou et al., 2007). Ouders blijken na afloop van de interventie in staat om op effectieve wijze meer en betere activiteiten met het kind te doen (De Boer, 2014).

Bezoeken van de VVE-instelling

De ouders gaan samen met de stagiair naar de spelinloop en ouderbijeenkomst op de VVE-instelling. Bij de spelinloop leren de ouders hoe zij samen met zijn/ haar kind actief bezig kan zijn met één van de materialen die in de klas aanwezig zijn. Het bezoeken van een ouderbijeenkomst verkleint de drempel om een volgende keer weer te gaan en geven de ouders de kans contact te maken met de leerkracht/ pedagogisch medewerker. Na afloop van de interventie vindt een afrondend gesprek plaats tussen de ouders en pedagogisch medewerker of leerkracht van het kind, met de stagiair in rol als bruggenbouwer. Zodoende worden de ouders gestimuleerd met de leerkracht/ pedagogisch medewerker te praten over het kind en thuis te praten over school of de opvang. Uit intern onderzoek van De Boer (2014) bleek het onderwijsondersteunend gedrag en de ouderbetrokkenheid van de ouders na de interventie groter te zijn dan voorafgaand.

Modeling tussen stagiair en ouders

Het gebruik van modeling is een praktische en toegankelijke manier om het leerproces voor de ouders te vergroten en te laten beklijven. De ouders observeren het gedrag tussen de stagiair en het kind en raakt gemotiveerd door de uitkomst hiervan; de good practice. De ouders worden zodoende gestimuleerd om soortgelijk gedrag te vertonen (Bandura, 1962). Omdat verschillende factoren van invloed kunnen zijn op modeling, is het van belang dat overeenkomsten in eigenschappen tussen de stagiair en ouders zichtbaar zijn, de ouders zicht hebben op opbrengsten en de ouders gedrag zien van zowel de stagiair en het kind.

Door middel van spiegelen, coachen, benoemen van gedrag, gesprekken en het uitvoeren van de activiteiten zelf wordt hieraan voldaan. Door modeling worden de ouders bewust van hun eigen houding en kan ouderbetrokkenheid worden vergroot.

De betrokkenheid van de ouders thuis en op de VVE-instelling is onderwerp van gesprek. Via laagdrempelige en directe feedback leren de ouders hun eigen kwaliteiten en verwachtingen beter kennen, begrijpen zij welke vaardigheden er nodig zijn en hebben zij een beter zicht op wat moeilijk wordt gevonden. Deze sensitiviteit zorgt ervoor dat ouders leren zichzelf reguleren en meer zelfvertrouwen krijgen (Mesman, 2010). Een hoge mate van ouderlijke sensitiviteit tijdens dagelijkse ouder-kind interacties is tevens gerelateerd aan een verbetering van de cognitieve ontwikkeling van het kind (Bartels, Rietveld, Van Baal & Boomsma, 2002). Uit intern onderzoek van De Boer (2014) bleek dat het onderwijsondersteunend gedrag van de ouders voor het bevorderen van taalontwikkeling na de interventie groter was dan voorafgaand.

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering

- A. De Boer (2014). Het betreft een intern onderzoek zonder publicatie.
- B. Het onderzoek werd uitgevoerd om het programma-effect en -ervaring in kaart te brengen. Voor de verzameling van de data zijn door ouders ingevulde eindevaluatieformulieren gebruikt. Deze formulieren zijn bij de eindevaluatie van het programma ingevuld om te achterhalen hoe de ouders en kinderen die deelnamen aan het programma dit ervaren hebben. De stellingen in de evaluatie richtten zich op het functioneren van de stagiair bij de huisbezoeken. Het betreft een descriptief, kwantitatief onderzoek met data van 97 (N = 97) gezinnen over het jaar 2013.
- C. Het onderzoek betrof een evaluatie achteraf en is derhalve zoals (bij B) omschreven uitgevoerd. Uit de beantwoordingen over de begeleiding van de stagiair bleek dat de student veelal het initiatief nam in het uitvoeren van activiteiten, wat hiervan geleerd werd en hoe deze het best uitgevoerd konden worden.

De interventie is, mede op basis van deze resultaten, aangepast en geprofessionaliseerd. Toegevoegd zijn het plan van aanpak, het persoonlijk plan voor de ouders na afloop van de interventie en de ontwikkelingskaart. Ook zijn er aanpassingen doorgevoerd in de handleiding, de nulmeting en het evaluatieformulier.

Waar ouders voorheen konden kiezen tussen zes of twaalf bezoeken, is dit aangepast naar standaard twaalf keer (tenzij het gezin in een eerder stadium heeft deelgenomen aan Opstapje). Als laatst was er een praktisch aanpassing, het bibliotheekbezoek werd voortaan individueel gedaan in plaats van met een groep ouders.

4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten

- A. De Boer (2014). Het betreft een intern onderzoek zonder publicatie.
- B. Het onderzoek werd uitgevoerd om het programma-effect en -ervaring in kaart te brengen. Voor de verzameling van de data zijn door ouders ingevulde eindevaluatieformulieren gebruikt. Deze formulieren zijn bij de eindevaluatie van het programma ingevuld om te achterhalen hoe de ouders en kinderen die deelnamen aan het programma dit ervaren hebben. De stellingen in de evaluatie richtten zich op drie aspecten, namelijk: de bevordering van het gezinsklimaat, de ouderbetrokkenheid en het onderwijsondersteunend gedrag en de taal- en denkontwikkeling van het kind. Het betreft een descriptief, kwantitatief onderzoek met data van 97 (N = 97) gezinnen over het jaar 2013.
- C. Het onderzoek betrof een evaluatie achteraf en is derhalve zoals (bij B) omschreven uitgevoerd. Ouders ervaren dat door deelname aan Jong geleerd, thuis gedaan verbetering plaatsvindt in het stimulerend gezinsklimaat. Bij de beantwoording van de stellingen is een terugkerend patroon zichtbaar, waarbij het grootste deel van de ouders aangeeft erg met de stelling eens te zijn, een minder groot gedeelte een beetje met de stelling eens is, en het kleinste gedeelte niet met de stelling eens is. Deze geven positieve resultaten weer. Zo geven ouders aan meer te praten, meer complimenten te geven, meer activiteiten te doen, meer voor te lezen en meer te spelen met het kind. Ook ervaren ouders meer ouderbetrokkenheid en onderwijsondersteunend gedrag bij hun kind; zij zijn meer gaan praten met de leerkracht of pedagogisch medewerker, gaan meer naar ouderbijeenkomsten en de spelloop en weten beter waar het kind op de VVE-instelling mee bezig is. Ouders maken derhalve ook meer gebruik van de bibliotheek. Ouders vinden dat deelname aan het programma de taal- en denkontwikkeling van kinderen verbetert. Het grootste aantal ouders is het erg eens met dat hun kind door JGTG heeft geleerd langer rustig bezig te zijn, meer woorden en begrippen heeft geleerd, beter heeft leren bouwen en puzzelen en zich beter heeft leren concentreren.

5. **Samenvatting Werkzame elementen**

Inhoudelijke elementen

- Het programma biedt maatwerk door vraaggestuurd en activerend te werken in huisbezoeken.
- Deelname aan het programma creëert bewustwording bij de ouders over de opvoeding van het kind. Via reflectie ontvangen de ouders directe feedback.
- Overdracht en bezoek aan de VVE-instelling waar het kind naartoe gaat (spelinloop, ouderbijeenkomsten, evaluatiegesprek met de leerkracht/ pedagogisch medewerker).
- Uitvoeren van inhoudelijke protocollen als het verrichten van een nul- en eindmeting, opstellen van een plan van aanpak, een persoonlijk plan, het uitvoeren van evaluaties en voorbereiden en evalueren van huisbezoeken.
- De activiteiten die de stagiair uitvoert met de ouders en het kind dienen als good practices en bieden concrete handvatten voor de ouders.
- Spelend leren door samen met de ouders en het kind te knutselen, spellen te spelen en voor te lezen.
- Huisbezoeken maken het voor de stagiair mogelijk een relatie op te bouwen met de ouders.
- De ouders voeren de activiteiten uit in de taal die zij het best beheersen.

Praktische werkzame elementen

- Verrichten van huisbezoeken bij de doelgroep thuis.
- Inzet van stagiaires geeft een laagdrempelige situatie, waardoor een gelijk niveau ontstaat.
- Bezoek aan een maatschappelijke instellingen als de bibliotheek en spel-o-theek.
- Inzet van stagiaires werkt kostendrukkend.
- Het programma wordt uitgevoerd in twaalf opeenvolgende weken.
- Trainen van de stagiaires voorafgaand de huisbezoeken.

6. Aangehaalde literatuur

Maak een alfabetische lijst van alle in deze beschrijving aangehaalde literatuur en gebruik hiervoor de APA-normen (variant met kleine letters, zie aanwijzingen in de handleiding).

- Agt, H. van, Essink-Bot, M.L., Van der Stege, H., De Ridder-Sluis, H. & De Koning, H. (2005). Kwaliteit van leven van kinderen met een taalontwikkelingsprobleem. *Stem-, Spraak- en Taalpathologie*, 13(4), 211-226.
- Bandura A. (1962). Social learning through imitation. In Jones M. R. (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation*. (pp. 211-269). Lincoln: University of Nebraska Press.
- Bartels, M., Rietveld, M.J.H., Van Baal, G.C.M., & Boomsma, D.I. (2002). Genetic and Environmental influences on the Development of Intelligence. *Behavioral Genetics*, 22, 237-249.
- Beekhoven, S., Jepma, I.J. & Kooiman, P. (2011). *Landelijke monitor voor- en vroegschoolse educatie: de vijfde meting*. Sardes. Utrecht.
- Blaauwberg (2015). *Een voorschool op Leidse maat: De aanpak van non-bereik in de voorschoolse educatie*. Leiden: Blaauwberg.
- Boer, A. de. (2014). *Resultaat Evaluatie Jong geleerd, thuis gedaan*. Intern onderzoek. Leiden: JES Rijnland.
- Bordewijk, A., Dries, H., Harkink, M., & Visser, E. (2007). *Onderwijsparticipatie en ouderbetrokkenheid thuis*. Spectrum: Velp.
- Blok, H., Fukkink, R.G., Gebhardt, E.C. & Leseman, P.P.M. (2005). The relevance of delivery mode and other programme characteristics for the effectiveness of early childhood intervention. *International Journal of Behavioral Development*, 29(1), 35-47.
- Bradley, R.H. & Corwyn, R.F. (2002). Socioeconomic status and child development. *Annual Review of Psychology*, 53, 371-399.
- Dossier Voor- en Vroegschoolse Educatie, [http://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Voor-en-vroegschoolse-educatie-\(vve\)](http://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Voor-en-vroegschoolse-educatie-(vve))
- Driessen, G. (2002). Sociaal-etnische schoolcompositie en onderwijsresultaten: effecten van positie, concentratie en diversiteit. *Pedagogische studiën*, 79, 212-230.
- Dronkers, J. (2010). *Positieve maar ook negatieve effecten van etnische diversiteit in scholen op onderwijsprestaties? Een empirische toets met internationale PISA-data*. Inaugurele rede Universiteit Maastricht.
- Dykstra, P.A. (2000). Diversiteit in gezinsvormen en levenskansen van kinderen op langere termijn. *Bevolking en gezin*, 29(2), 101-132.
- Evangelou, M., Brooks, G., & Smith, S. (2007). The Birth to School Study: Evidence on the effectiveness of PEEP, an early intervention for children at risk of educational underachievement. *Oxford Review of Education*, 33(5), 581-609.
- Groenestege, I. & Legters, G. (1995). *Opstap Opnieuw: een modern gezinsstimuleringsprogramma voor kinderen in achterstandssituaties*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Korfmacher, J., Green, B.L., Staerkel, F., Peterson, C., Cook, G., Roggman, L., Faldowski, R., & Schiffman, R. (2008). Parent involvement in early childhood home visiting. *Child and Youth Care Forum*, 37, 171-196.

- Leseman, P. (2007). Achterstandenbeleid: voorbij de voor- en voerschoolse periode. In: P.A.H. van Lieshout, M.S.S. van der Meij, J.C.I. De Pree (red). *Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Leseman, P. P. M., Sijssling, F. F., Jap-A-Joe, S. R., & Sahin, S. (1995). Gezinsdeterminanten van de cognitieve ontwikkeling van Nederlandse, Surinaamse en Turkse kleuters van 4-5 jaar. *Pedagogische Studiën*, 72, 186-205.
- Meijnen, G.W. (2003). *Onderwijsachterstanden in basisscholen*. Leuven: Garant.
- Menting, B. (2012). De ontwikkeling van gedrag en schoolprestaties: het samenspel tussen cognitieve vaardigheden en sociale relatie. Proefschrift Vrije Universiteit van Amsterdam.
- Mesman, J. (2010). *Oud geleerd, jong gedaan: Investeren in ouders bevordert onderwijskansen van kinderen*. Utrecht: Sardes.
- Mistry, R. S., Biesanz, J., Chien, N., Howes, C., & Benner, A. D. (2008). Socioeconomic status, parental investments, and the cognitive and behavioral outcomes of low-income children from immigrant and native households. *Early Childhood Research Quarterly*, 23, 193-212.
- Mol, S. E., Bus, A. G., de Jong, M. T., & Smeets, D. J. (2008). Added value of dialogic parent-child book readings: A meta-analysis. *Early Education and Development*, 19(1), 7-26.
doi:10.1080/10409280701838603
- Mourik, K. van, Crone, M.R., Pels, T.V.M. & Reis, R. (2016) Parents' beliefs about the cause of parenting problems and relevance of parenting support: Understanding low participation of ethnic minority and low socioeconomic status families in the Netherlands. *Child and Youth Services Review*, 61, 345-352.
- Onderwijs in cijfers (2017a). Hoogst behaald onderwijsniveau. Gedownload van:
<https://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/sectoroverstijgend/nederlands-onderwijsstelsel/hoogst-behaalde-onderwijsniveau>.
- Pas, A. van. (2009). *De interventiefase - Keuzes en kansen. Handboek Methodische Ouderbegeleiding 6*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Rooijen, K. van, Zoon, M. (2012). Risicofactoren voor onderwijsachterstanden. Gedownload van:
http://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Risicofactoren_Onderwijsachterstanden.pdf
- Sammons, P., Sylva, K., Melhuish, E., Siraj-Blatchford, I., Taggart, B., Grabbe, Y., & Barreau, S. (2007). *Effective Pre-school and Primary Education 3-11 Project (EPPE 3-11) Summary Report: Influences on Children's Attainment and Progress in Key Stage 2: Cognitive Outcomes in Year 5*. Report No. RR828. Nottingham: DfES Publications.
- Siraj-Blatchford, I., Siraj-Blatchford, J., Taggart, B., Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., & Hunt, S. (2007). Qualitative Case Studies: How low SES families support children's learning in the home. Effective Pre-school and Primary Education 3-11, *Promoting Equality in the Early Years: Report to The Equalities Review*.
- Suizzo, M.A., & Stapleton, L. (2007). Home-based parental involvement in young children's education: Examining the effects of maternal education across U.S. ethnic groups. *Educational Psychology*, 27(4), 533-556.

- Sweet, M.A. & Appelbaum, M.I. (2004). Is Home visiting an effective strategy? A meta-analytic review of home visiting programs for families with young children. *Child Development, 75*(5), 1435-1456.
- Sylva, K., Melhuish, E., Sammons, P., Siraj-Blatchford, I., & Taggart, B. (2004). The Effective Provision of Pre-school Education (EPPE) Project: Technical paper 12 - final report. *Effective preschool education*. London: Institute of Education.
- Tuijl, C. van (2002) Opstap Opnieuw bij Turkse en Marokkaanse gezinnen: werkt het? *Kind en adolescent, 23*, 71–74. DOI 10.1007/BF03060840
- Weizman, Z.O. & Snow, C.E. (2001). Lexical input as related to children's vocabulary acquisition: Effects of sophisticated exposure and support for meaning. *Developmental Psychology, 37*(2), 265-279.
- Zadeh, Z.Y., Farnia, F., & Ungerleider, C. (2010). How home enrichment mediates the relationship between maternal education and children's achievement in reading and mathematics. *Early Education and Development, 21*, 568-594.

Samenwerking erkenningstraject

Het erkenningstraject wordt in samenwerking uitgevoerd door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het RIVM Centrum Gezond Leven (CGL), het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ), het Kenniscentrum Sport, Vilans, het Trimbos Instituut en MOVISIE. Door samen te werken aan het beoordelen van interventies volgens eenduidige criteria streven wij naar kwaliteitsverbetering in de betrokken werkvelden.

